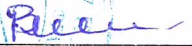

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Затверджено
на засіданні приймальної комісії
Львівського національного університету
імені Івана Франка
28.03.2025 р. (протокол № 4)

В. о. ректора Володимир МЕЛЬНИК

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
для здобуття освітнього ступеня магістра
(для осіб, які вступають на основі попередньо здобутого
ОС “Магістр” та ОКР “Спеціаліст”)

Спеціальність – А2 «Дошкільна освіта»

Освітня програма – Дошкільна освіта

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахових вступних випробувань об'єднує основні положення з навчальних дисциплін, визначених стандартом підготовки студентів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності А2 – «Дошкільна освіта». Базові дисципліни, що складають основу тестувань: дошкільна педагогіка, основи природознавства з методикою, дошкільна лінгводидактика, теорія та методика формування елементарних математичних уявлень, теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти, основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва теорія і методика музичного виховання, психологія загальна, вікова, педагогічна, психологія дитяча, навчання через гру (технології LEGO), історія дошкільної педагогіки, теорія і методика співпраці з родинами, інклюзивна освіта.

Вступне фахове випробування передбачає визначення рівня знань та умінь абітурієнтів, які попередньо здобули ОС «Магістр» або ОКР «Спеціаліст».

Вступне фахове випробування проводиться у вигляді письмових тестових завдань закритого типу.

Програма складається з 9 розділів. Всього 5000 тестових завдань: розділ 1 – дошкільна педагогіка; розділ 2 – основи природознавства з методикою; розділ 3 – дошкільна лінгводидактика; розділ 4 – теорія та методика формування елементарних математичних уявлень; розділ 5 – теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти; розділ 6 – основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва; розділ 7 – теорія і методика музичного виховання; розділ 8 – психологія загальна, вікова, педагогічна, психологія дитяча; розділ 9 – навчання через гру (технології LEGO), історія дошкільної педагогіки, теорія і методика співпраці з родинами, інклюзивна освіта.

Фахове випробування проводиться у формі тестування. Тест складається із такого типу завдань:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді. До кожного із завдань подано чотири варіанти відповіді, з яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо вступник обрав одну правильну відповідь у такому форматі:

Завдання 1:

відповідь В.

Тривалість фахового випробування – 60 хвилин.

Критерії оцінювання завдань тесту:

Завдання з вибором однієї відповіді оцінюється 0 або 1 тестовим балом: 1 бал, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді не надано.

ЗМІСТ ТЕОРЕТИЧНОГО КУРСУ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Дошкільна педагогіка

Дошкільна педагогіка як наука, її зв'язок з іншими науками. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Особистість дитини. Виховання і розвиток. Фактори формування особистості. Завдання основних напрямів всебічного розвитку особистості. Визначення методів науково-педагогічного дослідження, їх класифікація та характеристика. Структурні компоненти дослідження, їх сутність. Сучасна система дошкільної освіти. Програми розвитку дітей дошкільного віку. Поняття інновації.

Фізичний розвиток і фізичне виховання дітей дошкільного віку. Режим дня у закладі дошкільної освіти. Організація та методика проведення роботи з дітьми в першу та другу половину дня. Розумовий розвиток і розумове виховання дітей дошкільного віку. Сенсорне виховання дітей як основа розумового розвитку. Особливості навчання дітей дошкільного віку. Зміст навчання дітей дошкільного віку. Базовий компонент дошкільної освіти. Методи навчання дітей дошкільного віку. Форми організації навчання дітей. Заняття їх види, структура. Моральний розвиток і моральне виховання дітей дошкільного віку. Виховання у дітей дошкільного віку любові до Батьківщини. Виховання моральних якостей. Виховання у дітей культури поведінки. Трудова діяльність дітей в закладі дошкільної освіти. Види праці дітей та форми її організації. Естетичний розвиток та виховання дітей дошкільного віку. Завдання, засоби, методи естетичного виховання дітей дошкільного віку. Свята та розваги в закладі дошкільної освіти.

Гра – основний вид діяльності дошкільника. Організація предметно-ігрового середовища в умовах закладу дошкільної освіти. Режисерські ігри. Сюжетно-рольові ігри дітей в закладі дошкільної освіти. Театралізовані ігри. Будівельно-конструктивні ігри. Дидактичні ігри. Можливості використання комп'ютерних ігор у системі дошкільної освіти. Рухливі ігри дітей дошкільного віку.

Педагогічний процес у закладі дошкільної освіти. Планування педагогічного процесу. Моделювання освітньо-виховної роботи в різні пори року. Взаємодія родинного і суспільного виховання. Форми і методи співробітництва дитячого садка і сім'ї. Наступність у роботі ЗДО і початкової школи.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т. О. - 2021. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник /Т. І. Поніманська. –

2-ге вид., доповн. – К.: Академвидав, 2016.– 464с.– (Серія «Альма-матер»).

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / Білан О.І. – Тернопіль: Мадрівець, 2022 – 216с.

Розділ 2. Основи природознавства з методикою

Предмет і завдання «Основ природознавства з методикою». Природа рідного краю. Значення вивчення природи рідного краю для розвитку дітей дошкільного віку. Охорона природи.

Теоретичні основи природознавства. Поняття рельєфу і ландшафту. Водні ресурси України. Ґрунтові ресурси України. Погода. Передбачення погоди. Причини сезонних змін у природі. Календар природи.

Рослинний світ України. Рослини лісу, поля, декоративні рослини. Будова рослин, їхня характеристика. Тваринний світ України. Охорона тварин. Різноманітність тваринного світу. Видова різноманітність фауни України. Характеристика ссавців, птахів, плазунів, земноводних, комах.

Сезонні зміни в природі навесні, влітку, восени та взимку. Листопад. Зимовий спокій рослин. Спостереження за явищами неживої природи. Ознайомлення з об'єктами живої природи (рослини, птахи, комахи, земноводні, плазуни, дикі тварини). Спостереження за поведінкою тварин у різні пори року. Турбота про зимуючих птахів.

Методи ознайомлення дітей з природою. Класифікація методів. Спостереження – основний метод безпосереднього ознайомлення з природою. Структура спостереження, види спостережень. Гра як метод ознайомлення дітей з природою. Роль і місце різноманітних видів ігор: рухливі ігри, творчі рольові ігри, будівельно-конструктивні ігри з природними матеріалами. Дидактичні ігри природничого змісту.

Загальна характеристика наочних, словесних і практичних методів ознайомлення з природою. Види наочних посібників в ознайомленні дошкільників з природою. Художня література як метод ознайомлення з природою. Розповіді вихователя про природу як метод навчання, виховання та розвитку дітей. Види розповідей. Методика застосування бесід у процесі ознайомлення з природою.

Форми ознайомлення дітей з природою. Заняття як основна форма ознайомлення дітей з природою. Освітньо-виховне значення та зміст занять, вимоги до їх проведення. Екскурсії у природу, їхнє значення. Види та структура екскурсій. Цільові прогулянки: методика проведення, освітньо-виховне значення.

Ознайомлення дітей різних вікових груп з домашніми і дикими тваринами. Характеристика домашніх і диких тварин, рекомендованих Програмою для ознайомлення у різних вікових групах. Використання дидактичних ігор, картин, художніх творів, бесід, відеофільмів природничого змісту у роботі з дітьми різних вікових груп.

Еколого-розвивальне середовище ЗДО. Екологічна стежка у ЗДО. Куточок живої природи в ЗДО, особливості його використання. Вимоги до відбору об'єктів кутка природи. Рослини кутка природи. Догляд за рослинами. Тварини кутка природи та догляд за ними. Земельна ділянка ЗДО: значення ділянки та її

організація. Вимоги до планування і озеленення ділянки. Квітник на території ЗДО. Облаштування городу, ягідника, саду.

Праця у природі: на земельній ділянці, в куточку природи. Дитяче експериментування. Методика застосування елементарних дослідів у природничій роботі з дошкільниками.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку – складова всебічного виховання особистості. Природоохоронні заходи у ЗДО. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Еколого-просвітницька робота з батьками.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Наказ МОН №33 від 12.01.2021/https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Горопаха Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 432 с.
3. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Навч. посібн. К. : Вища школа, 2013. – 255 с.
4. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник для організації роботи з екологічного виховання в закладах дошкільної освіти / Н. М. Джура, М. Ю. Пристайко, І. В. Шкодин, Л. А. Хом'як. – Львів, 2022. – 60 с.
5. Шкодин І. В., Джура Н. М. Еколого-розвивальне середовище для формування екологічної компетентності дошкільників. *Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 11-12 грудня 2020 р.). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С. 44 – 47.

Розділ 3. Дошкільна лінгводидактика

Методологічні і теоретичні засади методики розвитку мовлення та навчання рідної мови дошкільників. Закономірності мовленнєвого розвитку дітей на етапі дошкільного дитинства. Принципи розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей дошкільного віку (загальні, часткові та спеціальні). Історичний огляд становлення та розвитку теорії та методики навчання дітей рідної мови як науки. Лінгводидактична концепція К. Ушинського, І. Срезневського, С. Русової, В. Сухомлинського. Мета, завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення та навчання рідної мови дошкільників. Комплексний підхід до розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Формування мовленнєвої, комунікативної, художньо-мовленнєвої компетентностей дошкільників. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку.

Методика виховання звукової культури мовлення у дітей дошкільного віку. Методи і прийоми виховання звукової культури мовлення. Індивідуальне обстеження стану звуковимови дітей. Методика формування граматичної правильності мовлення у дітей. Шляхи та методи формування граматичної

правильності мовлення. Методика розвитку словника на різних вікових етапах. Завдання словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи.

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Методи і прийоми навчання дітей діалогічного мовлення. Методика проведення бесід, полілогів. Розвиток монологічного мовлення, види розповідей дітей, прийоми навчання розповіді. Методика навчання розповідання за картинами в різних вікових групах. Описові та сюжетні розповіді. Розповідання за серією сюжетних картин. Методичні прийоми та способи навчання переказу в різних вікових групах. Методика навчання дітей розповідей з власного досвіду. Методика стимулювання словесної творчості та навчання дітей творчої розповіді.

Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Принципи добору та ознайомлення дітей з художніми творами. Методика читання художніх творів на заняттях. Методика роботи з казкою. Традиційна методика роботи з поетичним словом у різних вікових групах. Сучасні підходи до роботи з поетичним твором на заняттях у закладі дошкільної освіти.

Навчання дітей елементів грамоти. Ознайомлення дошкільників з поняттями «слово», «звук», «буква», «речення», «склад», «наголос», «голосні та приголосні звуки». Навчання дітей звукового аналізу слів. Підготовка руки дитини до письма. Орієнтовні види роботи з підготовки руки дитини до письма.

Сутність мовленнєвої готовності дітей до школи.

Література:

1. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / за ред. Богуш А. Друге видання, доповнене. - К.: Видавничий Дім: Слово, 2011. – 704 с.
2. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку / А.М. богуш, Н.В. Маліновська. Підручник... Київ : Слово, 2021. 336 с.
3. Бенера В., Маліновська Н. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник. - К.: Видавничий дім: Слово, 2014. – 384 с.
4. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021. № 3. С. 3–8.
5. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей. // Дошкільне виховання. – 2019. – № 10. – С. 7–10.
6. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навч. пос. / Упоряд. Богуш А. Частина I та II. – К.:Видавн. Дім: Слово, 2005. – 720 с.

Розділ 4. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень

Визначення понять: «множина», «елементи множини», «число». Програмні вимоги, послідовність (етапи) ознайомлення дітей з новим числом, підбір наочності. Робота вихователя над закріпленням в дітей знань про число.

Види письмової нумерації. Послідовність ознайомлення дітей з цифрою. Програмні завдання та підбір наочності для ознайомлення дошкільників з цифрою. Індивідуальна робота з дітьми з ознайомлення з цифрами. Зміст і види роботи в повсякденному житті.

Суть кількісної та порядкової лічби і прийоми їх навчання. Програмні завдання для різних вікових груп. Прийоми вправлення у відлічуванні, лічбі з участю різних аналізаторів: за зразком, за названим числом, на порівняння множин. Підбір наочності для різних вікових груп. Робота над закріпленням різних видів лічильної діяльності в повсякденному житті.

Визначення поняття «величина», параметри величини, об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на сприймання величини. Підбір наочності та прийоми навчання порівняння за довжиною, шириною, висотою та їх специфіка в різних вікових групах.

Значення і необхідність введення поняття умовної мірки для всебічного розвитку дітей. Послідовність навчання дітей дошкільного віку вимірювання за допомогою умовної мірки та одиниць вимірювання. Зміст програмних вимог для різних вікових груп. Підбір наочності. Робота з вправлення у вимірюванні умовною міркою в повсякденному житті.

Ознайомлення з геометричними фігурами в програмі розвитку дітей дошкільного віку. Ускладнення програмових вимог в різних групах дошкільного віку. Підбір наочності. Етапи ознайомлення дітей з геометричними фігурами. Специфіка обстеження сторін, кутів в молодших та старших групах закладу дошкільної освіти. Закріплення знань про геометричні фігури в повсякденному житті.

Особливості сприймання часу дітьми різного віку. Програмні вимоги з формування часових уявлень у дітей дошкільного віку. Ознайомлення дітей з частинами доби. Формування понять: «вчора», «сьогодні», «завтра». Формування уявлень про дні тижня, пори року, місяці. Робота вихователя над закріпленням часових понять в повсякденному житті. Робота з сім'єю.

Формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. Орієнтування в просторі на площині, відносно себе, відносно когось іншого.

Робота з формування математичних уявлень у дітей на заняттях, під час режимних процесів, в ігровій, трудовій діяльності. Особливості і специфіка цієї роботи з дітьми в різних вікових групах. Робота з батьками.

Література:

1. Пагута Т.І. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навчально-методичний посібник / Т.І. Пагута. – Львів, «Новий світ-200», 2019. – 298 с..
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / Білан О.І. – Тернопіль: Мадрівець, 2022 – 216с.
3. Щербакова К. Й. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку: навчальний посібник / К. Й. Щербакова, О. Г. Брежнєва. - Мелітополь : Вид. буд. Мелітопольської міської друкарні, 2015. - 200 с.
4. Щербакова К.Й. Методика формування елементів математики у дошкільників: навч.посібник. – К.: Вид-во Європейського університету, 2011. – 262 с.

Розділ 5. Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти

Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять. Зв'язок методики фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Природничо-наукові основи курсу. Основні методи наукових досліджень у галузі фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сил природи; гігієнічних факторів; фізичних вправ. Специфіка принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичних вправ. Співвідношення дидактичних методів та прийомів навчання на різних етапах навчання дошкільників рухових дій.

Види основних рухів та їх характеристика. Методика навчання дітей основних рухів, послідовність добірки фізичних вправ для формування в дітей різних вікових груп рухових умінь та навичок з основних рухів.

Шикування та перешикування як засоби організації дітей під час ранкової гімнастики, занять з фізичної культури та рухливих ігор. Характеристика танцювальних вправ. Класифікація загальнорозвивальних вправ. Методика навчання загальнорозвивальних вправ.

Характеристика рухливої гри як засобу фізичного виховання дітей. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Методика проведення рухливих ігор у різних вікових групах.

Загальна характеристика та значення спортивних вправ. Види спортивних вправ для дітей дошкільного віку та методика їх проведення в закладі дошкільної освіти.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах. Структура гігієнічної гімнастики з елементами корекції, особливості проведення в різних вікових групах. Проведення фізкультхвилинок та фізкультпауз.

Типи фізкультурних занять. Способи організації дітей на занятті. Регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень дітей під час занять. Методика проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах. Зміст занять з фізичної культури на повітрі в різні пори року.

Поняття «рухова активність». Види рухової активності: цілеспрямована та довільна. Характеристика різних форм роботи з фізичного виховання в повсякденному житті: піші переходи та екскурсії за межі закладу дошкільної освіти; фізкультурні розваги та свята; дні здоров'я; самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з дітьми, рухливі ігри, канікули.

Профілактика порушень постави і плоскостопості. Корируюча гімнастика. Вимоги до проведення медико-педагогічного контролю у ЗДО

Література:

1. Вільчковський Е. С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку : Навч.-метод. посібник. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 128с.

2. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навч.-метод. посіб. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 128с.
3. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. - 428 с.
4. Загородня Л.П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : [навч. посібн.] – Суми: Університетська книга, 2014. – 272 с.
5. Комісарик М. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник 2013. – 484с.
6. Томенко О.А. Фізкультурна освіта старших дошкільнят: інноваційна технологія: [монографія].– Суми : Вид-во , 2016. – 169 с.

Розділ 6. Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва

Зміст, форми і методи керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку. Характеристика чинних програм з образотворчого мистецтва. Види занять з образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти: малювання, ліплення, аплікація, витинанка, конструктивна діяльність.

Види малювання за характером відтворення дійсності: предметне, сюжетне та декоративне малювання. Види малювання за характером виконання образотворчих завдань: з натури, з пам'яті, за уявленням.

Предметне малювання. Методика проведення занять у групах різного віку. Ознайомлення дітей дошкільного віку з творами образотворчого мистецтва.

Декоративне малювання. Прийоми стилізації рослинних, зооморфних та антропоморфних мотивів. Методика малювання візерунків у геометричних формах: смужці, крузі, квадраті.

Сюжетне малювання. Послідовність малювання сюжетної композиції в різних вікових групах. Спостереження та аналіз навколишньої дійсності. Ескіз та композиція сюжетного малюнка. Розгляд репродукцій картин художників.

Ілюстративне малювання. Послідовність малювання композицій до художніх літературних творів у різних вікових групах. Художнє слово вихователя. Розгляд репродукцій картин художників на тему ілюстрування літературних творів.

Види аплікацій. Прийоми вирізування та наклеювання елементів аплікації за мотивами українського ужиткового мистецтва на тему: “Букет”, “Вазон”, “Дерево життя”. Композиція декоративної аплікації: у крузі, ромбі, смужці, прямокутнику, овалі.

Ліплення. Способи ліплення: конструктивний, пластичний, комбінований (конструктивно-пластичний). Послідовність ліплення декоративної пластини. Види скульптури: рельєф, кругла скульптура. Ліплення тварин та людей пластичним або конструктивним способом.

Види інноваційних технік. Використання інноваційних технік та матеріалів у малюванні, ліпленні та аплікації. Матеріали, інструменти та способи виконання малюнків з використанням інноваційних технік.

Організація конструктивної діяльності у закладі дошкільної освіти. Види конструювання: з паперу, картону, коробок, природних матеріалів, кубиків,

пірамід, прямокутних пластин, будівельних конструкторів. Конструктор LEGO. Особливості конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Література:

1. Котляр В. П. Основи художнього виховання дітей.— Донецьк: «Ноулідж», 2010. – 223 с.
2. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Київ: Слово, 2010. 376 с.
3. Половіна О. А. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 3-
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>
4. Шевчук А. С. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. №4. С. 20-
https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/04/27/Mystetska.osvita.ditey.Tradytsiyi.innovatsiyi%20.Avtorka.A.Shevchuk.27_04.pdf
5. Шевчук А. С. Формування навичок рефлексії у дітей: ранкова зустріч «Мистецький досвід». *Музичний керівник*. 2021. №5. С. 4-8.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/05/11/05shevchukformuvanny-a-navichok-refleksii.pdf>

Розділ 7. Теорія і методика музичного виховання

Основи музичної грамоти. Звук та його властивості. Музичний звукоряд. Засоби музичної виразності. Знаки альтерації.

Виховне значення музики як виду мистецтва та її вплив на всебічний розвиток дошкільнят. Завдання музично-естетичного виховання у закладі дошкільної освіти. Свята в закладі дошкільної освіти. Роль музики на святі. Теоретично-практична підготовка педагогічного колективу та дітей до свят. Роль ведучої на святі.

Музика і розваги. Види розваг і місце музики в них. Планування розваг в різних вікових групах. Роль вихователя у підготовці та проведенні розваг. Самостійна музична діяльність дітей. Методика керівництва самостійною музичною діяльністю дітей з боку дорослих. Музика в побуті закладу дошкільної освіти. Методика використання музики в різних ситуаціях та видах діяльності: у режимних процесах, ігровій діяльності, на заняттях з різних розділів програми. Навчання гри на дитячих музичних інструментах в кожній віковій групі (молодша, середня, старша). Дитячий оркестр – один із видів колективного музикування.

Музичне заняття – основна форма навчання дітей різних видів музичної діяльності. Значення, структура, види музичних занять. Вимоги до побудови. Роль вихователя на музичних заняттях у різних вікових групах. Підготовка до музичних занять та організація умов для їх проведення.

Співи та музично-ритмічна діяльність. Співи – як вид музичної діяльності дітей. Анатомо-фізіологічні основи голосоутворення. Профілактика порушень

голосу. Система співочих навичок. Методика навчання дітей співу. Музично-ритмічна діяльність дітей. Види рухів під музику. Методика навчання музично-ритмічних рухів у різних вікових групах. Роль вихователя у навчанні дітей музично-ритмічних рухів.

Організація роботи з музичного виховання в закладі дошкільної освіти. Обов'язки завідувача, вихователя-методиста, музичного керівника з питань музичного виховання дошкільників в закладі дошкільної освіти. Роль вихователя в процесі музичного виховання дітей дошкільного віку.

Література:

1. Вільчковський Е., Денисенко Н., Шевченко Ю. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 128 с.
2. Газіна І. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку. - К. – Подільський: Аксіома, 2012. – 256 с.
3. Романюк І. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 280 с.
4. Степанова Т., Лісовська Т. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку. – К.: Слово, 2012. – 256 с.

Розділ 8. Психологія загальна, вікова та педагогічна.

Психологія дитяча

Психологія на сучасному етапі її розвитку. Предмет загальної психології як науки. Структура психологічних явищ. Теоретичні і практичні галузі психології. Основні історичні етапи розвитку психології як науки. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини. Особистість у психоаналізі. Стадії психосексуального розвитку. Аналітична психологія К.-Г. Юнга. Архетипи. Мотивація людської поведінки. Ідеї Альфреда Адлера, Еріха Фромма, Мелані Кляйн та Карен Хорні. Особистість у соціальному оточенні. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Теорія особистості Г. Костюка. Погляди на теорію особистості. Особистість у трансперсональній психології, у біхевіоризмі та у логотерапії В. Франкла. Головні ідеї жіночих теорій. Факторні теорії особистості.

Індивідуально-типологічні особливості особистості: темперамент, характер, здібності. Відчуття та сприймання. Відчуття як джерело інформації про навколишній світ і внутрішні стани людини. Види відчуттів та їх класифікація. Види сприймань та їх класифікація. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності. Мова. Поняття про мовлення та його основні функції. Поняття про пам'ять. Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Розвиток пам'яті у дітей. Поняття про увагу та її основні функції. Зв'язок уважності з діяльністю і спрямованістю особистості. Розвиток і виховання уваги у дітей. Шляхи формування уваги. Основні критерії вихованості уваги. Поняття про уяву, її основні функції. Уявлення. Прийоми створення образів уяви. Уява й фантазія. Роль фантазії в ігровій діяльності дитини.

Функції емоцій і почуттів. Види почуттів. Розвиток і виховання культури емоцій і почуттів у дітей. Поняття про волю. Вольова регуляція поведінки. Психічні стани. Афект та його види. Афективні стани. Фрустрація. Фрустраційна поведінка. Страх. Паніка. Настрій. Пристрасть. Потяг. Тривога. Тривожність. Горе, переживання втрати. Стрес. Травматичний стрес. Шок. Форми прояву стресу. Значення стресу в життєдіяльності людини. Загальні підходи до нейтралізації та управління стресом. Зменшення фізичного ефекту стресу, зміна ставлення до проблеми та її інша інтерпретація, активна взаємодія зі стресором та комплексні способи управління стресом. Медитації, афірмації, дисоціації. Значення допомоги іншим та віри в Бога в управлінні стресом.

Вікова психологія як наука, предмет, об'єкт та завдання вікової психології. Зміст та основні поняття вікової психології. Методи та проблеми вікової психології. Вікова періодизація психічного розвитку людини. Поняття про сенситивні та критичні періоди розвитку. Критерії вікової періодизації психічного розвитку людини. Поняття про соціальну ситуацію розвитку людини, провідну діяльність, психічні новоутворення. Поняття про кризи та сенситивні періоди психічного розвитку. Періодизація розвитку особистості. Пренатальний розвиток. Вплив особливостей пренатального розвитку дитини на її психіку. Вплив процесу народження на психіку дитини. Філософія вагітності.

Психічний та особистісний розвиток дитини від народження до вступу в школу. Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. 1-року 3-х років життя їх симптоми, та шляхи подолання. Становлення «Я-концепції». Розвиток пізнавальних психічних процесів в ранньому віці. Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві. Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Формування пізнавальних психічних процесів у дошкільному віці. Формування емоційно – вольової сфери у дошкільному віці. Становлення особистості у дошкільному віці. Види та значення рольової гри в дошкільному віці. Готовність дитини до навчання в школі.

Особливості розвитку дитини молодшого шкільного віку. Психологічні особливості підлітка. Загальні тенденції формування особистості. Криза 13-го року життя, її симптоми, шляхи подолання. Особливості розвитку психіки в юнацькому віці. Криза юнацького віку та формування особистої ідентичності. Закономірності психічного розвитку у дорослому віці. Психологія людей похилого віку.

Педагогічна психологія у системі психолого-педагогічних знань. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Педагогічна психологія як наука. Методи досліджень у педагогічній психології. Психологічні особливості учіння, наuczіння, дій, операцій і способів навчальної діяльності. Загальні психологічні особливості навчальної діяльності. Мотивація навчальної діяльності, її типи, сутність та розвиток. Навчання як феномен педагогічної психології. Соціально-психологічні механізми, типи та види навчання. Психологічні особливості засвоєння учнями знань і понять та формування умінь і навичок.

Психологія виховання. Сутність та завдання психології виховання. Основні проблеми психології виховання. Вікові аспекти виховання. Показники

та критерії вихованості особистості учня. Зарубіжні та вітчизняні теорії виховання. Психологічні механізми виховання. Психологічне обґрунтування методів виховання. Психологія самовиховання та перевиховання. Психологічні особливості виховання дітей з асоціальною поведінкою.

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Структура та види педагогічних здібностей. Основні функції педагогічної діяльності та педагогічні вміння. Особистість педагога та індивідуальний стиль його діяльності. Професійна відповідність (придатність) вихователя. Педагогічна майстерність та її види. Рівні педагогічної майстерності.

Література:

1. Гетьман Т., Кричківська Т. Проблеми педагогічної психології: хрестоматія. Київ: КНТ, 2017. 381 с.
2. Дуткевич Т. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.
3. Колобич О. Загальна психологія: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 172 с.
4. Кутишенко В. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 128 с.
5. Мокалець В. Загальна психологія: підручник. Київ: Ліра-К, 2020. 564 с.
6. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія. 3-є вид. Київ: Академвидав, 2017. 384 с.
7. Савчин М. Загальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 344 с.
8. Столяренко О. Психологія особистості. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 280 с.

Предмет дитячої психології. Етапи становлення дитячої психології як галузі науки. Особливості використання методів дослідження психіки дитини. Зміст, закономірності та умови психічного розвитку особистості. Діяльність як чинник, умова та засіб психічного розвитку. Характеристика психічного розвитку впродовж дошкільного дитинства: новонароджений, немовля, дитина раннього віку та дошкільного віку. Роль форм спілкування у психічному розвитку дошкільника. Вплив спілкування та спільної діяльності з ровесниками на психічний розвиток дошкільника. Психологія гри, розвиток ігрової діяльності в дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра як провідний вид діяльності дошкільника. Особливості продуктивних видів діяльності та формування передумов навчальної діяльності в дошкільному віці. Особливості особистісного ставлення в дошкільному віці (самооцінка, самоусвідомлення). Чинники сенсорно-перцептивного розвитку в дошкільному дитинстві. Психологічні умови розвитку пам'яті, особливості уваги та уяви дошкільника. Основні лінії розвитку мислення в дошкільному віці. Характеристика емоційно-вольової сфери дошкільника.

Література:

1. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 304 с.

3. Кутішенко В. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 128 с.
4. Максименко Д. Виховуємо дитину. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 112 с.
5. Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія. 2-е вид. Київ: Академвидав, 2015. 400 с.
6. Павелків Р., Цигипало О. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 226 с.

Розділ 9. Навчання через гру (технології LEGO). Історія дошкільної педагогіки. Теорія і методика співпраці з родинами. Інклюзивна освіта.

Умови ефективності та дієвості правил. Поняття «агентність дитини» в контексті дошкільної освіти. Ігрові способи об'єднання дітей у пари, групи, команди. Гра як наскрізний підхід в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Збагачене освітнє середовище як умова особистісно-орієнтованої та компетентнісної освіти. Світ, що змінюється - сучасна реальність. Трансформаційні зміни в освіті. Гра як спосіб підготувати дитину сьогодні до світу завтра та її роль у формуванні цілісної особистості дитини.

Портрет сучасного дошкільника. Наступність між дошкільною та початковою ланкою у контексті формування ключових компетентностей та наскрізних умінь дитини. Умови ефективного розвитку, навчання, виховання сучасних дітей. Гра як спосіб партнерської взаємодії дітей, батьків, педагогів.

Міжнародний досвід: сучасні тенденції дошкільної освіти у різних країнах. Концептуальні засади розвитку дошкільної освіти в Україні, поняття “гра” в нормативних документах дошкільної освіти. Розуміння гри як відкритої системи та наскрізного процесу у взаємодії з дитиною, її роль у формуванні всебічно розвиненої особистості дитини.

Характеристики гри як індикатори якісної взаємодії дорослого з дитиною. Дієві інструменти професійної взаємодії педагога закладу дошкільної освіти з дітьми. Використання відкритих запитань та завдань для можливості гри для всебічного розвитку дитини, реалізації гри як наскрізного підходу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Поняття «стан потоку». «Шість цеглинок» - практичний інструмент для навчання та реалізації гри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Правило «легкого старту». Роль гри у розвитку виконавчих функцій мозку. Метод асоціативного запам'ятовування.

Спектр гри як динамічний континуум: вільна гра, спрямована гра, розвивальна гра. Моделювання освітнього процесу з урахуванням спектру гри.

Дієві практики реалізації гри як підходу з урахуванням динаміки спектру гри. Усвідомлення можливостей розвитку агентності дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Аналіз практик відповідно до спектру гри. Ранкові зустрічі та їх значення для дітей і педагога.

Креативність як спосіб мислення, що стимулює інновації та трансформації світу навколо креативного мислення. Ефективні практики пошуку креативних рішень. Теоретичні засади реалізації та педагогічний супровід проєктної діяльності в закладі дошкільної освіти. Дослідницько-експериментальна діяльність як механізм створення “стану потоку”.

Цілісний характер взаємодії з батьками у закладах дошкільної освіти. Гра як інструмент, механізм та майданчик для реалізації педагогіки партнерства у закладі дошкільної освіти. Play Fest та Play Day як ефективні практики партнерської взаємодії.

Роль педагога у реалізації гри як наскрізного підходу в закладі дошкільної освіти. Готовність педагога до реалізації гри як наскрізного підходу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Дизайн-мислення педагога як фундамент усвідомленої професійної практики. Секрети успіху сучасного педагога закладу дошкільної освіти.

Література:

1. Біла книга «Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів». Дж.М.Зош, Ем.Дж.Хопкінс, Х.Дженсен, Кл.Лю, Д.Ніл, К.Пірш-Пасек, С.Ліннет Соліс, Д.Вайтбрейд. -LEGO-Торгова марка LEGO Group.- 2017.- 39с.
2. Біла книга «Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру». Ханна Дженсен, Ангела Пайл, Дженіфер М. Зош, Хасін Б. Ібрагім, Алехандра Сарагоса Шерман, Жиркі Ріунамо та Бريدжіт К. Хамре-LEGO-Торгова марка LEGO Group.-2019.-23 с.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упор. О. Рома – The LEGO Foundation. Київ, 2018. 44 с.
4. Програма всебічного розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Творці майбутнього» /О.Ю. Рома, І.Ю. Звоник, Г.В. Малевич. – the LEGO® Foundation, 2021. – 100 с.
5. Шість цеглинок : методичний посібник / упор. О. Рома – The LEGO Foundation. Київ, 2018. 35 с.

Значення, предмет, завдання та структура навчального курсу «Історія дошкільної педагогіки». Джерела історії дошкільної педагогіки. Основні теорії походження виховання. Особливості виховання на різних етапах розвитку первісного суспільства. Своєрідність організації змісту і методів виховання в стародавніх державах Сходу (Єгипет, Індія, Китай та ін.). Спартанська та Афінська система виховання. Давньогрецькі філософи (Платон, Демокріт, Арістотель) про виховання дітей дошкільного віку. Освіта в епоху еллінізму. М. Ф. Квінтіліан про природовідповідне виховання, проблеми сімейного та суспільного виховання.

Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Педагогічна думка у Європі в епоху Відродження. Реформація. Єзуїтське виховання. Педагогічна теорія Джона Локка. Педагогічна теорія Джона Локка. Погляди на виховання дітей з раннього віку. К. А. Гельвецій про фактори розвитку особистості: рівність здібностей, роль суспільного середовища і виховання в розвитку дітей. Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання. Періодизація дитинства, зміст виховання за періодами. «Еміль, або Про виховання» Ж.- Ж. Руссо як торжество гуманістичної педагогіки. Педагогічна діяльність і теорія Йоганна-Генріха Песталоцці. Педагогічна система А. Дістервега. Педагогічна теорія Йогана Фрідріха Гербарта. Р. Оуен – засновник теорії суспільного дошкільного виховання. Педагогічна теорія і

практика дошкільного виховання Фрідріха Фребеля. Педагогічна система Марії Монтесорі.

Виховання дітей у східних слов'ян. Виникнення й розвиток письма у східних слов'ян. Розвиток освіти в Київській Русі. Педагогічна думка Київської Русі. Суспільно-педагогічний рух в Україні в кінці ХІХ ст. Перші заклади суспільного дошкільного виховання (Марії і Софії Ліндфорс). Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні. Педагогічні погляди та організаторська діяльність діячів суспільного дошкільного виховання початку ХХ ст. Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Суспільне дошкільне виховання у роки УНР. Ідеї українського національного дитячого садка. Підготовка педагогічних кадрів. Сподвижники дошкільного виховання в УНР (К. О. Толмачевська, О. Я. Іконнікова, В. В. Зеньківський).

Особливості української системи освіти. Суспільне дошкільне виховання у 20-30-ті роки. Підготовка педагогічних кадрів для суспільного дошкільного виховання. Всеросійські з'їзди з дошкільного виховання (1921, 1924, 1926, 1928 рр.), їхній вплив на розвиток дошкільного виховання в Україні. Робоча книга для вихователів дитячих садків «Дошкільне виховання» (1927). Програми з дошкільного виховання (проект 1928, 1932, 1934 рр.). Освіта й виховання в роки Другої світової війни та у повоєнні роки. Заходи уряду щодо розширення мережі дошкільних закладів. Стан освіти і виховання в Україні у 60 - 80-ті роки. Дошкільна освіта в незалежній Україні (1991-2022).

Література:

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: Підручник. – К. : Либідь, 2006.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навчально-методичний посібник / О.П. Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. поніманська. – К. : «Академвидав», 2006. – 456с.
4. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. / І. Г. Улюкаєва. – Донецьк, 2008. – 231с.
5. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посібник / від упорядників З. Н. Борисової, В. У. Кузьменко. – К. : Вища школа, 2004. – 366с.

Становлення та розвиток сім'ї як суспільного інституту. Сучасна сім'я та її функції у вихованні дітей. Особливості сімейного виховання дошкільників. Організація спільної діяльності сім'ї та дошкільного закладу. Зміст, організація й методика співпраці ЗДО та батьків.

Історичні аспекти розвитку української народної педагогіки. Етнопедагогіка – галузь педагогічного знання про виховні традиції народу. Значення обрядів і звичаїв у вихованні дітей дошкільного віку. Народна педагогіка – вінець педагогічної теорії Костянтина Ушинського. Великий народний любомудр Григорій Сковорода. Т. Г. Шевченко – борець за народні ідеали. Левіт народного храму України – Борис Грінченко. Педагогічна народна велич П. Куліша, О. Духновича, Ю. Федьковича. Скарбниця української

духовності С. Русової. Народна педагогіка – життєдайне джерело творчості В. Сухомлинського.

Визначення сім'ї. Поняття про сім'ю як малу соціальну групу. Роль батька і матері у формуванні дитини дошкільного віку. Методи сімейного виховання. Провідні функції сім'ї. Значення співпраці дошкільного закладу з родиною у формуванні особистості дитини. Типи сучасних сімей. Сирітство як соціальне явище. Поширені помилки сімейного виховання. Залежність емоційного світу дитини від атмосфери в сім'ї. Негативний вплив на дітей розлучення батьків. Форми взаємодії родини з дошкільним закладом. Характеристика нетрадиційних форм співробітництва з батьками. Батьківський комітет, його функції, склад та зміст роботи. Залучення батьків до роботи гуртків, проведенні ігор, свят, екскурсій з дітьми. Педагогічна культура батьків: поняття, складові, рівні сформованості. Організація та методичні аспекти формування педагогічної культури батьків. Компоненти педагогічної культури як складної і динамічної системи. Взаємодія сім'ї і ЗДО щодо зміцнення духовного і фізичного здоров'я дітей. Підвищення екологічної культури дорослих – запорука успіху екологічного виховання дітей. Правове виховання в сім'ї та у закладі дошкільної освіти. Особливості і форми трудового виховання в ЗДО та в сім'ї. Співпраця сім'ї і ЗДО у моральному вихованні дошкільників. Особливості патріотичного виховання дошкільників та форми співпраці сім'ї та ЗДО за цим напрямком.

Література:

1. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна – Х. : Вид. група «Основа», 2013. – 222, [2] с. – (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
2. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання: навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп., перероб. – К. : НАКККиМ, 2011. – 293 с.
3. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «НАУ-друк», 2010. – 270с.
4. Родинна педагогіка: Навчально-методичний посібник / А.А. Марушкевич, В.Г.Постовий, Т.Ф.Алексєєнко та ін. – Видавець ПАРАПАН, 2002. – 216с.
5. Родинне сонцєколо. Методичний поради́ник для роботи з батьками / Авт.-упор. Л.В.Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 140с.
6. Сухарева Л. С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008, – 128с.
7. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.

Понятійно-термінологічний апарат навчальної діяльності в умовах інклюзії; головні професійні вимоги до фахівця, який працює у закладі з інклюзивною формою навчання; сучасні філософські засади педагогічної діяльності в контексті інклюзії; історичні передумови розвитку інклюзивної освіти; роль соціального вміння у навчанні і вихованні дитини; облаштування навчального середовища для продуктивного навчання дітей в інклюзивному класі; методи, прийоми, засоби і форми організації виховання і навчання дітей з різними особливостями психофізичного розвитку в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти; аналіз та оцінювання навчальних можливостей дитини;

організація спілкування з дітьми різного віку та рівня психофізичного розвитку та родиною дитини з особливими потребами; практичні аспекти складання індивідуальної програми розвитку, співпраця різних фахівців в рамках мультидисциплінарного підходу до побудови навчального процесу.

Психолого-педагогічна орієнтація на фахову педагогічну діяльність у закладах з інклюзивною формою навчання, її зміст, специфіка та важливість у сучасному суспільстві, професійні морально-етичні якості, необхідні для фахового самовдосконалення та саморозвитку педагога.

Складові універсально дизайну у навчанні, диференційоване викладання в інклюзивному освітньому середовищі, методи оцінювання навчальних досягнень в інклюзивному класі; міжнародна нормативно-правова база з питань інвалідності, організаційні засади міжвідомчої взаємодії у процесі організації відповідних умов інклюзивного освітнього середовища.

Література:

1. Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посібник. – К., 2012. – 216 с.
2. Інноваційні моделі соціальних послуг. Т. 1. Український фонд соціальних інвестицій. – К: 2006. – 320 с.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи.– К . : “Самміт-книга”, 2009. –, 269 с.
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю // Резолюція Генеральної Асамблеї ООН. – 2009. – № 61/106.
5. Лорман Т. Інклюзивна освіта : практ. посіб. Проект інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні / Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девид Харві. – К., 2010. – 295 с.